

JACQUES LE GOFF: IN MEMORIAM

Živeći predan znanstvenom radu 1. 4. 2014., u 91. godini života, napustio nas je Jacques Le Goff. Umro je čovjek kojemu je životno poslanje bio humanizam, a znanstveno historiografija. Vijest o smrti jednog od najistaknutijih svjetskih povjesničara i vodeće ličnosti suvremene francuske historiografije hrvatska javnost, napisao je u novinskom članku *Jutarnjeg lista* s nadnevkom 8. travnja Miljenko Jergović, nije mogla primiti preko programa Hrvatske televizije koja je svoje gledateljstvo izvijestila o Le Goffovoj smrti na način da će gubitak osjetiti samo HAZU čiji je dopisni član posljednjih četrnaest godina i preminuli učenjak bio. Uvidjevši šturost takvog izvještaja, isti se u svom medijskom članku intrigantno osvrnuo na značaj lika i djela toga znanstvenika. Ma tko god bi se i trenom zanio mišlju o zadnjem spomenu, brzo bi promislio. Zato, tek kratko kao epilog Jergovićeva pitanja *komu je umro Jacques Le Goff*, bez velika polemiziranja i prostom logikom usudim se kazati – umro je svima kojima je i živio. Veliki životi ostat će nenadživljeni, velika imena nezaboravljena i velika djela nezapečaćena. Dakle, umro je onima koji su njegovu veličinu za života mu prepoznali, zato ću se na nju i osvrnuti.

Jacques Le Goff rodio se 1. siječnja 1924. u Toulonu. Već je njegovo najranije djetinjstvo bitno odredilo ličnost s kojom ćemo vas u narednim redcima potpunije upoznati. Od malena naviknut na skromne obiteljske prilike u kojima je odrastao podčinjen autoritativnim očevim antiklerikalnim stavovima koji su podržavali laičko školovanje, a zabranjivali isticanje bilo kakvih vjerskih insignija u javnim ustanovama, i u okrilju majke koja je bila praktična vjernica, izbalansirao je Le Goff svoj vlastiti sustav životnih načela i vrijednosti koje je čitavog svog života ostvarivao. Uvijek se pokazivao kao oponent i buntovnik protiv bilo kakvih političkih režima, naročito loših. Već je kao gimnazijalac iskusio kaznu zbog povoda za vlastitim, a ne političkim uvjerenjima. Odbio je defilirati pred maršalom Pétainom, tadašnjim predsjednikom francuske kolaboracionističke Vlade, jer ga je smatrao najvećom mrljom francuske povijesti pa su mu vlasti oduzele stipendiju. No, usprkos svemu uvijek je ostajao dosljedan sebi. Kao mladi znanstvenik boravio je u Pragu i za to vrijeme uvidio kako sovjetski komunistički režim pritište Čehoslovačku pa je zauvijek okrenuo leđa marksističkoj ideologiji kojoj je dotad vjerovao. I u poslijeratnom razdoblju negativno se odnosio prema novoj političkoj tradiciji - socijalnom katolicizmu, te postao agnostikom. No, ne smijemo smetnuti s uma činjenicu da je taj čovjek bio veliki humanist u svim shvaćanjima te riječi. Bio je beskompromisni borac protiv društvenih nepravdi, različitih diskriminacija i nejednakosti. Bavljene politikom za njega je značilo izdaju vlastitih ideala. Zato je čitav svoj život posvetio znanstvenom radu. Već se u dječjačkoj dobi zanimao za srednji vijek te ga je nastavio proučavati do kraja života. Počeo je raditi kao profesor povijesti i asistent u Lillu. Pripadao je krugu povjesničara okupljenih oko časopisa *Annales*, a dugo je vremena i rukovodio školom za visoke studije društvenih znanosti. Stožer o koji su se opirale njegove znanstvene misli i pogledi nazvat ćemo Europa. Iako se mnogi ne će složiti s tom našom tvrdnjom jer su toga čovjeka poznavali samo kao vrsnoga medijevalista pa su i dalje spremni ostati u uvjerenju kako je Le Goff proučavao samo jedno daleko povijesno razdoblje. To može biti istina jedino ako su nam pogledi usmjereni

na reprezentativna Le Goffova djela koja su ga plasirala u prvi red znanstvenika suvremene historiografije, a svako od njih u naslovu sadrži pojam oko kojega se sporimo. Ta su: *Trgovci i novčari u srednjem vijeku*, *Intelektualci u srednjem vijeku*, *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, *Za drugačiji srednji vijek*, *Srednjovjekovni imaginarij*. Iako mu zaista pripadaju velike zasluge za to što danas razdoblje srednjega vijeka više ne možemo promatrati kao jednoobraznu sliku, već kao sliku koja ima dva lica, kojoj su lice i naličje bitno suprotstavljeni, a ne može se i nikako ne smije promatrati samo jedna njezina strana. Jedino se tako srednji vijek može, tvrdio je, istinski pojmiti kao razdoblje koje je istodobno bilo razdoblje gladi, velikih epidemija, siromaha i mraka, ali i razdoblje katedrala i dvoraca, osvajača, nicanja gradova, sveučilišta itd. Prije no što je on skinuo prašinu koja se nakupila oko rubova te slike ona je pokrivala jedan vrlo mali vremenski raspon u odnosu na onaj kojega može pokriti sad kada je jasno očišćena. Tako je Le Goff srednjovjekovnoj eri ocrtao novu granicu koja se proteže od kasne antike 3. st. pa sve do industrijske revolucije na početku 19. st. Bavio se, dakle, vremenom ideološkog i duhovnog nadzora crkve kada je napredovalo opismenjavanje, kada se skolastika postupno oslonila na novu ustanovu – sveučilište koje ostaje klerikalno, ali je na marginama potaklo razvoj nekih znanja i struka koje su se odvojile od crkve i koje su joj kasnije postale prijatnija i izazov jer se razlika obrazovanih i neobrazovanih otada više ne preklapa s razlikom svećenika i laika. Bitni parametri njegovu pristupu srednjemu vijeku bili su: vrijeme, društvo, mentalitet, glazba, snovi, umjetnost, hrana, tijelo i sl. Najkonciznijim osvrtom na neke njegove zaključke dobivamo uvid u to da je vrijeme u srednjem vijeku pripadalo samo Bogu, da je i Le Goff bio sklon društvo dijeliti po staroj indoeuropskoj tripartitnoj shemi: oni koji se mole, oni koji se bore, i oni koji rade. No, s pojavom trgovaca kao posebne društvene klase nastali su veliki socijalni sukobi jer se to društvo poimalo kao društvo đavla i trgovačka je zarada u mentalnoj povijesti tih stoljeća predstavljala hipoteku nad vremenom. Ukazao nam je i činjenicu da su srednjovjekovni ljudi bili u doticaju s tjelesnom stvarnošću posredovanjem mističnih i pseudoznanstvenih apstrakcija pa su tijelo promatrali kao mikrokozmos sastavljen od istih elemenata kao i svemir, makrokozmos, da je u svojoj svijesti čovjek toga doba neprestano pokušavao oživjeti svoj milenaristički san koji je očekivao povratak Zlatnog doba itd. Pa koliko god izgledalo da smo se danas udaljili od srednjovjekovnoga načina razmišljanja, Le Goff nas je opomenuo da od 11. st. naovamo nipošto više ne smijemo govoriti o mračnom dobu kao oznaci za srednji vijek koji je determinirao kao djetinjstvo našeg doba.

Iako je, rekosmo, zaslužan za tu obnovljenu i neprocjenjivo vrijednu sliku srednjega vijeka, nemjerljiv je tomu njegov trud da u ovim uzburkanim i kriznim vremenima ponovno uspije oformiti jednu čvrstu ljudsku zajednicu u kakvoj su živjeli prvi naši europski predci povezani idejom kršćanskog internacionalizma koji je on nazivao srednjovjekovnim Zapadom. Nazivao ga je tako jer je u srednjem vijeku, koji je ustoličio i umnogome opremio Europu i kada se svijest o posebnosti toga naroda naspram Azijcima znatno učvrstila, riječ Europa bila nepoznata. Tada su se, kazao je u svojoj knjižici *Stara i naša Europa*, rabili pojmovi kršćanstvo i Zapad kao opreka arapskom i muslimanskom svijetu Istoka. Kao čovjek kojemu je povijest zaista bila učiteljica života zalagao se za napredak Europe kakav je ona kroz svoju dugu povijest i ostvarivala. Bio je znalac koji je uspijevaao, a pri tom i druge nastojao uputiti da uče iz grešaka. Europa je kroz svoju povijest pretrpjela

strašne posljedice ljudskih pogriješaka uzrokovanih slijedom nekakvih njihovih ideoloških uvjerenja ili nacionalističkih mitova koji i danas prijete i zaustavljaju njezin napredak. Zato se slične pogriješke, upozorio je Le Goff u svojoj specifičnoj knjizi *Priča o Europi*, ne smiju ponoviti. Želimo li utjeloviti Europu dijaloga i kulture, moramo nastaviti Le Goffovim stopama, odreći se ideologija i slijediti ideale, istinske uzore dobrog. Takvi su primjerice bili sv. Franjo Asiški i francuski kralj Luj IX., ličnosti kojima je Le Goff bio opčinjen. Zato su njihova imena nositelji naslova njegovih hagiografskih romana *Sveti Luj* i *Sveti Franjo Asiški*. Zanimanje za neke vjerske dogme i teološke teme pokazao je pisanjem knjige *Nastanak čistilišta*. Sve su njegove teme sačinjavale i još uvijek čine bitne okosnice stvaranja europske kulture, a među njima je svoje mjesto našla i najranija srednjovjekovna hrvatska kultura. Ne samo da je napisao predgovor engleskom i francuskom izdanju prvog sveska edicije *Hrvatska i Europa*, nego bi Hrvati trebali cijeniti Le Goffa zbog toga što je prepoznao ljepotu njihove ranokršćanske umjetnosti za koju je tvrdio da spada u red najljepše europske umjetnosti toga doba. Zato bih za kraj Hrvatima i Hrvaticama poručio: Jacques Le Goff vas je volio. Volio je vašu zemlju, slavio vašu kulturu i veličao vaš značaj u Europi. Zna li što znači biti uvažen od toliko uvaženoga?! Uvažio vas je veliki čovjek primjerene čovječnosti.

Ante Topčić